

SERIE P.

ZUID-SELEBES.

N°. 81.

GEGEVENS OVER BAMBANG (1936).

Uit een nota van den aspirant controleur van Mamasa, mr. P. C. Smit.

---

1. Toestand van Bambang vóór de bestuursvestiging.

Tot de opkomst van Salo Makanan, onder leiding van Ambé Panalang, was Bambang vrijwel onberoerd door de verschillende onderlinge oorlogjes.

In de statenbond, de Pitoe Oeloena Saloe, had Bambang een speciale functie, namelijk die van bewaarder van de adat. Het hoogste hoofd is Bambang, de *topakada di Bambang*, was de hoogste wereldlijke autoriteit in Bambang, doch tevens de hoogste priesterlijke autoriteit in de Pitoe Oeloena Saloe. (De scheiding tusschen de priesterlijke en de wereldlijke macht is in deze Toradja-landen nooit erg scherp getrokken). De hoogste bemiddelaar tusschen de goden en de geheele Pitoe Oeloena Saloe was tevens de *ada' di Bambang*.

Dit zijn echter van de hoogste priester bracht verplichtingen met zich mede. Onder andere mocht hij niet te veel aardsche goederen hebben, mocht ook niet probeeren die te verwerven, mocht niet teveel onder de menschen komen, maar moest zich eenigszins afzonderen, mocht [niet?] zijn vuist gebruiken, nooit ruzie of oorlog maken, kortom hij was een „orang bertapa”. Daarom had men in Bambang als rechterhand van deze *ada'* een *tomakaka*, die geheel de bevelen van de *topakada* moest volgen en die de uitvoerder was van de wil van de *ada'*, die deze *ada'* zelf niet krachtdadig mocht handhaven. Dit was de rijke man, die gasten moest te eten geven, de goederenrechtelijke kant van doodenfeesten moest regelen, erfenissen verdeelen, vonnissen moest ten uitvoer leggen en bevelhebber moest zijn in de oorlog.

Wat echter vreemd in Europeesche ooren klinkt, maar geheel normaal is voor de Toradja, de *tomakaka* had het recht om, zonder eenige ruggesteun van anderen, de *topakada* af te zetten en een

nieuwe aan te stellen. Dit aanstellen van een nieuwe moest hij vlug doen, daar hij zonder topakada niets mocht doen, maar al zijn handelingen moest baseeren op bevelen van den topakada, terwijl nooit iemand uit het tomakaka-geslacht topakada mocht worden. Bij het aanwijzen van een nieuwe topakada moest de tomakaka letten op drie vereischten: ten eerste, dat de te benoemen persoon uit het goede geslacht was, dan, dat hij hersens had en „geleerd” in de adat en oude verhalen, en ten laatste dat hij rechtvaardig was.

Omstreeks 1870 echter hebben de strooptochten van Ambe Panalang geheel Bambang vernield. De meeste overlevenden vluchtten, zoodat er haast geen menschen meer overbleven en er ook geen ada' of eenig ander hoofdengezag meer bestond. De tomakaka's van Masoso en van Salodengen (kleine ada's in Bambang) vluchtten naar Arale en kregen aldaar aangewezen de streek om Kajoeberang. Nu nog wordt deze streek uitsluitend door Bambangers bewoond. (De kepala van Kajoeberang is de afstammeling van de tomakaka van Masoso, die van Taora van de tomakaka van Salodengen). Ook hier onder de bescherming van Arale werden deze menschen achtervolgd door Saloe Makanan. De Indo Kadanene zelf was zoo machteloos tegen deze anak banoea (= onderhoorige) van Ranteboelahan, dat hij de nieuwopgenomen menschen moest afkopen met acht karbouwen, wat in die tijd een ontzaggelijke som was en de Kajoeberang-menschen voor eeuwig in het krijt van de Indo Kadanene deed staan. Tegen het einde van de vorige eeuw, toen de gewelddaden van Saloe Makanan zich verplaatst hadden in de richting van Melaboh, Osango en Ranteboelahan zelf, kwamen er weer wat menschen in Bambang wonen, waarop de Indo Kadanene, die juist op een vrij goede voet met Saloe Makanan was gekomen, op verzoek van die menschen naar Lasodehata kwam en aldaar weer oprichtte de ada' di Bambang, met de laatste afstammeling van het geslacht Ambe Sarrang alias Ambena Epa als topakada. Malle werd als tomakada diens rechterhand.

2. Toestand na de bestuursvestiging.

De bestuursvestiging deed de zon van Bambang weer ondergaan. Het district werd ingelijfd bij Arale. Malle, de tomakaka, werd kamponghoofd, Ambe Sarrang, de topakada, die intusschen oneenigheid met de tot den islam overgegaan zijnden Indo Kadanene had gekregen, niets. Toen later het district Bambang weer zou worden opgericht, is aldaar een vergadering gehouden van Bambangers onderling, waarin Ambe Sarrang, toen Ambena Epa geheeten, opstond en zeide: „Sebetoelnja saja haroes berdiri pegang pangkat ini, tetapi saja soedah toea dan saja takoet memegang „ada' compania”. Anakoe Sarrang soedah meninggal dan anakoe Epa tidak bisa, sebab bodoh. Djadi sekarang saja serahkan pangkat compania ini pada Malle”. Dit overgeven werd ook gedeeltelijk veroorzaakt door de angst voor den Indo Kadanene, die in den begintijd van de bestuursvestiging het orakel was en *de* raadgever en daarmee wat Toradjazaken

betreft de eigenlijke heerscher in de onderafdeeling. Zoo werd Malle districtshoofd van Bambang. Rekening moet worden gehouden met het feit, dat de overgave van het hoofdschap over Bambang niet voor eeuwig is geschied. Er is geen karbouw geslacht en niet zijn op eenige andere wijze de dewata's als getuigen erbij gehaald.

3. Tegenwoordige toestand.

Op 4 December 1935 werd Malle ontslagen als districtshoofd, wegens ouderdom. Eerst in het ontslagbesluit ontmoette ik de titel van *topakada* voor het steeds *tomakaka* genoemde hoofd van Bambang. Hierop werd een onderzoek gehouden, met het bovenomschreven resultaat. Tevens werd de zaak besproken met de kamponghoofden, met het oude districtshoofd Malle, met diens zoon Bahoe en met de zoon van Epa, de kleinzoon van Ambe Sarrang, de eigenlijke *topakada*, die tot het christendom is overgegaan en thans goeroe is van ds. Geleynse in Lasodehata. Het was mogelijk, om dit kalm te bespreken, omdat de verhoudingen in Bambang zeer goed zijn en de beide laatstgenoemde jongelieden vrienden.

Het resultaat was, dat alle kamponghoofden, op dat van Saloedengen na, toegaven, dat inderdaad Malle, en met hem Bahoe, geen rechten had op het hoofdschap over Bambang, maar dat hij wel tweede man moest zijn. Zij erkenden tevens, dat de overgave bij het benoemen van Malle slechts een leenen was geweest. Echter overwogen zij, dat Malle bijna twintig jaren een goed districtshoofd over Bambang geweest was, dat hij zeer veel invloed had en dat een benoeming van Kamba, de kleinzoon van Ambe Sarrang, zoolang Malle nog in leven bleef, onvermijdelijk moeilijkheden met zich zou brengen. Zij verzochten dringend Bahoe, de zoon van Malle, te benoemen tot districtshoofd, echter niet met den titel van *topakada*, die hij niet mag voeren, maar met den titel van *tomakaka di Bambang*, omdat Kamba toch geen goede *topakada* zou kunnen zijn, daar hij tot het christendom was overgegaan. (Ook Bahoe is christen).

Het kamponghoofd van Saloedengen echter stond erop, dat de *pangkat* weer aan de rechtmatige eigenaar, d.i. Kamba, werd teruggegeven, onder den titel van *topakada*, er van afziende, omdat Kamba reeds christen was geworden, om onder hem een *tomakaka* te benoemen, daar hij thans wèl al het wereldlijk werk kon doen. Het oude districtshoofd Malle verzocht dringend zijn zoon te benoemen tot zijn opvolger. Hij gaf dadelijk toe, dat de titel *topakada* niet in zijn familie thuishoorde. De beide jongelieden, de kandidaten, lieten geheel hun wenschen vallen, onder mededeeling, dat zij toch altijd zouden samenwerken.